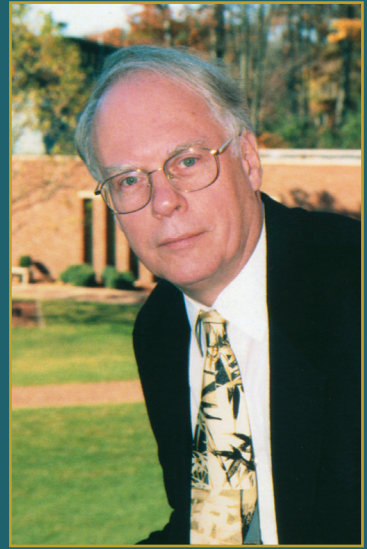

La arto labori kune

Festlibro por Humphrey Tonkin

Redaktis Detlev Blanke kaj Ulrich Lins

Universala Esperanto-Asocio

Michael J. Parkin

La arto labori kune

Festlibro por
Humphrey Tonkin

Redaktis
Detlev Blanke kaj Ulrich Lins

Universala Esperanto-Asocio
Rotterdam 2010

ISBN 978-92-9017-113-3

© 2010 Universala Esperanto-Asocio

Kovrilo: Francisco L. Veuthey

Presita ĉe Drukkerij Bariet B.V., Nederlando

Enhavo

I	ENKONDUKE	
	Antaŭparolo	13
	<i>Probal Dasgupta</i>	
	Enkonduko	14
	<i>Detlev Blanke / Ulrich Lins</i>	
	Omaĝo	19
	<i>Ludoviko K. Zaleski-Zamenhof</i>	
	“Mi kvazaŭ trovis min ĉehejme”. Biografia konversacio kun Humphrey Tonkin	20
	<i>Mark Fettes</i>	
II	LINGVOPOLITIKO KAJ LINGVOPLANADO	
	Humphrey Tonkin kaj <i>Language Problems and Language Planning</i>	47
	<i>Frank Nuessel</i>	
	Lingvo – rimedo aŭ resurso?	51
	<i>Jouko Lindstedt</i>	
	Komunikado kiel fonto kaj motoro de lingva evoluo	63
	<i>Vilmos Benczik</i>	
	La lingvoj: nemateria kultura heredaĵo	76
	<i>Rafaela Urueña Álvarez</i>	
	La lingvobariero kaj la rimedoj por superi ĝin	85
	<i>Dan Maxwell</i>	
	Lingvaj rajtoj kaj lingva justeco	97
	<i>Bengt-Arne Wickström</i>	
	Lingvoplanado kaj planlingvoj	104
	<i>Federico Gobbo</i>	
	Lingvaj Problemoj kaj Lingva Planado. Sub la aspekto de informadika tekniko	109
	<i>Liu Haitao</i>	
	Vojoj al egalrajta komunikado. Pri kelkaj proponoj kaj reagoj en la fakliteraturo	124
	<i>Sabine Fiedler</i>	
	De la germana al la angla en sveda ekonomiko	136
	<i>Bo Sandelin</i>	
	La angla kaj Esperanto: pripensoj pri la estonteco	145
	<i>Dalibor Brozović[†]</i>	
	Esperanto kaj Eŭropa Unio: ĉu miraĝo, ĉu perspektivo?	147
	<i>István Ertl</i>	
	Lingva diverseco kaj la internaciigo de la universitatoj en Eŭropo	156
	<i>Michele Gazzola</i>	
	Lingvaj homaj rajtoj en Barato. La breĉo inter politiko kaj praktiko	162
	<i>A. Giridhar Rao</i>	

	La kornvala kaj Esperanto: entreprenoj similaj? <i>Kimura Goro Christoph</i>	171
	La lernado de la irlanda lingvo: ĉu helpe de Esperanto? <i>Seán Ó Riain</i>	178
III	INTERLINGVISTIKO	
	Interlingvismo kaj scienca kulturo <i>José Antonio Vergara</i>	187
	Memorando pri interlingvoj kaj interlingvistiko <i>Sergej N. Kuznetsov</i>	193
	Tezoj pri la slava interlingvistiko <i>Aleksandr D. Duliĉenko</i>	206
	Arto inter lingvo kaj literaturo <i>Věra Barandovská-Frank</i>	209
	Planlingvaj impulsoj por terminologoj: Wüster, Drezen, Warner <i>Wera Blanke</i>	223
	Kreo de CDELI kaj ĝia nuna situacio <i>Claude Gacond</i>	233
	Kiel organizi interlingvistikan agadon? Kelkaj spertoj de GIL <i>Detlev Blanke</i>	241
IV	ESPERANTOLOGIO	
	La neebleco de priesperanta lingvoscienco <i>Ken Miner</i>	259
	La Fundamenta Esperanto: nekontesteble eŭropa, sed... <i>Wim Jansen</i>	271
	Ĉefaj strukturaj principoj de Esperanto <i>Boris Kolker</i>	285
	Esperantlingva bildo de la mondo <i>Ilona Koutny</i>	290
	Instruoj kaj truoj de la Ekzercaro <i>Geraldo Mattos</i>	306
	Frazeologio, kunokazemo kaj leksiko-gramatiko. La ekzemplo de predikato-komplemento-esprimoj en Esperanto <i>Christopher Gledhill</i>	323
	Reflektiĝo de la specifa Esperanto-kulturo en publicistiko <i>Aleksandro S. Melnikov</i>	339
	TON-KIN-O. Aŭ: El la rekvizitejo de la Esperanto-poezio <i>Till Dahlenburg</i>	350
	Kiam Zamenhof perdis sian bastonon. Implicitaj premisoj en planlingvo <i>Klaus Schubert</i>	355
	La frazmelodio en internacia perspektivo <i>John Wells</i>	363

	Ŝanĝiĝo de la vortaro en kreolaj lingvoj: la ekzemplo de Esperanto <i>Renato Corsetti</i>	373
	Sistemo de sufiksoj en etnolingvoj kaj en Esperanto. Similaĵoj kaj diferencoj <i>Otto Prytz</i>	386
	Kelkaj rimarkoj pri la problemoj de tradukado <i>Michel Duc Goninaz</i>	395
V	HISTORIO	
	Hilelismo, homaranismo kaj neŭtrale-homa religio <i>Christer Kiselman</i>	401
	Kritika retrorigardo al la “tezoj” de <i>Esenco kaj estonteco</i> <i>Marc Bavant</i>	415
	Klopodoj pri lingvokontrolaj institucioj de la Unua Libro ĝis la Lingva Komitato <i>Carlo Minnaja</i>	426
	Zamenhof, psikologie: de Freud al Piron <i>E. James Lieberman</i>	438
	Ruĝ-verda malakordo. Observoj pri komunistaj esperantistoj <i>Ulrich Lins</i>	443
	Inter laborista edukado kaj kultura alternativo. Kial laboristoj lernis Esperanton en Hispanio en la komenco de la 20-a jarcento <i>José Antonio del Barrio</i>	462
	Esperanto kiel araba-juda lingvo, 1924-1948 <i>Doron Modan</i>	473
	Vanaj klopodoj eldoni Esperanto-revuon en la sovetiaj kondiĉoj <i>Vladimir Samodaj</i>	481
	Ota Ginz. Esperantisto en Ĉeĥoslovakio <i>Vlastimil Novobilský</i>	491
	En la ombro de aŭroro: pri Takasugi Itirô <i>Tacuo Huĝimoto</i>	498
	Sur la spuro de Elpin <i>Shi Chengtai</i>	503
	De TJO al TEJO al TONKIN <i>Ed Borsboom</i>	507
VI	MOVADO KAJ KOMUNUMO	
	Idealo kaj utilo <i>Werner Bormann</i>	517
	La esperanta malpopolo <i>Jorge Camacho</i>	521
	Ĉu “diabla cirklo”? Direkte al sociologia esploro pri UEA <i>Zbigniew Galor</i>	529
	Enketa esploro pri Universalaj Kongresoj <i>Nikola Rašić</i>	542

La katalunaj esperantistoj. Socilingvistika trarigardo <i>Hèctor Alòs i Font</i>	558
<i>The geek shall inherit the earth.</i> Esperanto-movado kaj vikipedia komunumo en la epoko de la Interreto <i>Ziko van Dijk</i>	574
VII APLIKO KAJ DISVASTIGO	
Interkultura edukado per Esperanto <i>Radojica Petrović</i>	585
Edukado.net. La porinstruista retejo kaj ESF <i>Katalin Kováts</i>	594
Didaktikaj paŝoj <i>Stefan MacGill</i>	605
Esperanto kaj medicino <i>Imre Ferenczy</i>	612
Pri la faka agado de la fervojistaj esperantistoj <i>István Gulyás</i>	619
SAEST kaj KAEST. Pri fakaplikaj aranĝoj en Ĉeĥio kaj Slovakio <i>Petro Chrdle</i>	627
Du jardekoj de Internacia Kongresa Universitato <i>Amri Wandel</i>	636
Esperantaj elsendoj kiel natura lingvomedio <i>Barbara Pietrzak</i>	644
Kiel aŭdigi nin en la amaskomunikiloj? <i>Thomas Bormann</i>	652
Gramatikaj fenomenoj en komputila internaciigo <i>Reinhard Fössmeier</i>	658
Kie fluas lakto kaj mielo <i>Mauro La Torre</i>	663
Semantikaj suplementoj al sintaksaj dependo-arboj en TRUKILO <i>Victor Sadler</i>	678
Novjarmila teĥnologio: ĉu ĝi forpelos aŭ kreos analfabetecon? <i>Toon Witkam</i>	684
VIII LITERATURO	
La postnacia literatura entrepreno kaj Esperanto <i>Probal Dasgupta</i>	695
Kial vi verkas? <i>Trevor Steele</i>	702
Sub la spoto. Movado kaj movadanoj en la originala dramarto Esperanta <i>Paul Gubbins</i>	704
Ĉiu memoro estas protesto <i>Georgi Mihalkov</i>	715

	Humphrey Tonkin, tradukinto de Shakespeare <i>Baldur Ragnarsson</i>	720
	Al Tonkin pri Tolkien. Aŭ: Kial serioza universitata profesoro interesiĝu pri <i>La mastro de la ringoj</i> ? <i>Anna Löwenstein</i>	728
	Sinjoro Tadeo parolas Esperante <i>Roman Dobrzyński</i>	736
	Ĉina klasika beletro en Esperanto <i>Laŭlum</i>	748
	Kial valoras legi literaturon en Esperanto? <i>Duncan Charters</i>	761
IX	STRATEGIO	
	21-a jarcento – ĉu la Esperanto-movado pretas? <i>Peter Baláž</i>	771
	Estonto de la cifereca mondo <i>Miroslav Malovec</i>	776
	Plurlingvismo kaj Esperanto. Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado <i>Jukka Pietiläinen</i>	781
	Protektado de minacataj lingvoj kaj kulturoj. Partnereco de UEA kaj UN sub lupeo <i>Edmond Brent</i>	793
	La financa strategio de Universala Esperanto-Asocio, 1974-1980 <i>Grégoire Maertens</i>	805
	La historio kaj strategio de Esperanto-movado en Azio, 1989-1995 <i>So Gilsu</i>	810
X	ANEKDOTOJ KAJ REMEMOROJ	
	Humphrey Tonkin: la klereco de la koro <i>Marjorie Boulton</i>	821
	Humphrey Tonkin, universitata studento <i>Diccon Masterman</i>	824
	Kure tra duona jarcento <i>Michela Lipari</i>	827
	Pri kaj por Humphrey Tonkin <i>Ursula Grattapaglia</i>	829
	Humphrey Tonkin: <i>eminence grise</i> de la Esperanto-movado <i>Hans Bakker</i>	831
	TEJO de mia epoko retrospektive <i>Ivo Osibov</i>	832
	Humphrey Tonkin – 25jarulo <i>Hans Michael Maitzen</i>	839
	Junulara Esperanto-vivo en Svedio en la 1960-aj jaroj <i>Ulla Luin</i>	841

Tyresö – ĝiaj kongreso kaj deklario <i>Tomas Jansson</i>	844
Memoroj <i>Bruce Sherwood</i>	847
Revo kaj realo. Renkontiĝo antaŭ 45 jaroj <i>György Nanovfszky</i>	848
Li apartenas al mia Esperanta vivo... <i>Renée Triolle</i>	851
Fragmente pri Universala Kongreso <i>Syôzi Keiko</i>	852
Vizito trans la Feran Kurtenon <i>Mikaelo Bronštejn</i>	853
Ĉiama Esperanto-parolanto <i>Stefan MacGill</i>	857
La riparo de kongresa flago <i>Petâr Todorov</i>	858
El la taglibro de Wera Dehler (1981) <i>Wera Blanke</i>	860
Ironio milda <i>Eliza Kehlet</i>	863
Al monto sublima, admiro senfina <i>Tan Xiuzhu</i>	864
Impresoj pri Humphrey Tonkin <i>Orlando E. Raola</i>	867
Memoroj de junaĝo pri Humphrey Tonkin <i>Jennifer Bishop</i>	868
Somero 1993 en la hejmo Tonkin <i>Spomenka Štimec</i>	870
Facila vento ekblovas en EU <i>Etsuo Miyoshi</i>	871
 XI ALDONOJ	
Mallongigoj	877
Bibliografio de la verkoj de Humphrey Tonkin	878

I
ENKONDUKE

Antaŭparolo

La fenomenon Humphrey Tonkin la esperantistoj jam de longe konas, sed malofte eksplicite kaj dismete priparolas. Mallonge diri – kion oni ofte faras – ke li gvidis la organizitan movadon el sakstrato, ne sufiĉe priskribas la kernon de la fenomeno Tonkin. Foje unu vinjeto faras la laboron de mil vortoj. Al iuj legantoj certe helpas, se mi diros, do, ke komence de kanta kasedo de Ĝanfranko Molle aŭdiĝas el kongresa parolado de Humphrey (post la supozeblaj, sed neaŭdataj antaŭvortoj “Se Zamenhof estus inventinta la zipon...”) la vortoj “... ni ĉiuj hodiaŭ zipus kaj malzipus per la inventaĵo de Zamenhof”. Sed mi havas antaŭ mi ankaŭ legantojn, sur kiujn ne vere efikas unu tia anekdoto – kvankam tiu ĉi vinjeto tre bone ilustras la pensan stilon de Tonkin.

Al la legantoj, kiuj ne tiom reagas al unu anekdoto, mi faras jenan peton. Imagu mondon, en kiu li ne estus tia fakulo pri la renesanca angla literaturo, kiu ne nur profesias pri ĝi, sed persone amas la verkojn de tiu granda florado. Mondon, en kiu li ne estus unu el la ĉefaj motoroj de la procezo Tyresö en 1969. Mondon, en kiu li ne ĉefrolus dum jardekoj en la veturigado de la klasika ĉaro Centro de Esploro kaj Dokumentado, per kiu la postmilita UEA volis krei lavangon da socisciencaj argumentoj favore al la adopto de Esperanto kiel mondolingvo, kaj en la stirado de la postklasika ĉaro Esperanta Stud-Fondaĵo, per kiu nord-amerika iniciato volis en la reta epoko rapide krei rimedojn por solidigi la instruan kaj sciencan bazon de la lernado kaj utiligado de Esperanto. Mondon, en kiu li ne estus dum jardekoj aktiva membro de la Akademio de Esperanto kaj kompilanto de la pri-Esperanta parto de la bibliografio de Modern Language Association, sed estus akuzative erarema meza uzanto de la lingvo. Ankaŭ en tia mondo, eventuale iu unuopulo nomata Humphrey Tonkin estus gvidinta la movadon el sakstrato. Sed tio ne estus la sama gvidado. En tia mondo, temus pri lerta manovrado surbaze de hazardaj cirkonstancoj.

Sed ni vivas en la reala mondo, en kiu Tonkin faris ĉion ĉi kaj multon pli. En nia mondo, nia Tonkin donis al ni tiel multe, ke ni bezonas almenaŭ iom el lia energio por preni de li. Indikojn, ke kelkaj inter ni havas tian energion, liveras la nuna rikolto da eseoj, per kiuj ni salutas lin okaze de lia datreveno. Li estas sufiĉe renesanca, ke mi permesas al mi uzi avangarde litomiŝlan sufikson kaj deziri... feliĉan sepdekjaralon, Humphrey!

PROBAL DASGUPTA

Enkonduko

La kontribuintoj de tiu ĉi festlibro kolektiĝis por omaĝi al Humphrey Tonkin okaze de la 70-a datreveno de lia naskiĝo.

Kiu estas Humphrey Tonkin? La demando eble ŝajnas superflua, ĉar la jubileulo estas bone konata al la plej multaj legantoj. Tiu konateco verŝajne tamen rilatas ĉefe al la esperantisto Tonkin. Necesas tial skizi la kompleksecon de liaj agado kaj personeco. Tio ne estas facila tasko, ĉar temas pri homo, kiu estas samtempe sciencisto, universitata edukisto, organizanto kaj – ne laste – unu el la plej influhavaj agantoj de la Esperanto-komunumo dum la lastaj jardekoj. Ke en lia vivo interplektiĝas diversaj agado-sferoj, li mem, tuŝante precipe la rilatojn inter sia esperantista agado kaj la profesia aktivado, klarigis en sia libro *Lingvo kaj popolo* (p. 100):

[...] mi ĉiam klopodis enporti en mian Esperanto-vivon ideojn, kiujn mi trovis ekster ĝi, kaj ĉiam alporti el tiu Esperanto-vivo nociojn kaj konceptojn, kiujn mi povas uzi en aliaj medioj. Mi povas diri, ke granda parto de mia profesia kariero baziĝas sur spertoj, kiujn mi travivis en la Esperanto-medio – kaj inverse. Mi rekomendas mian strebon al mensa ekvilibro ankaŭ al miaj kolegoj...

Multajn pruvojn pri tio montras la intervjuo, kiun Mark Fettes faris kun Humphrey Tonkin por tiu ĉi libro. Tiu teksto, en kiu Tonkin propravorte aŭdigas sin pri gravaj travivaĵoj kaj etapoj de sia vivo, bone kompletigas nian enkondukon.

Ni iom pli detale prezentu liajn vivon kaj profesion karieron. (Anglalingva superrigardo estas ĉe <http://uhaweb.hartford.edu/tonkin/bio.html>.)

Humphrey Tonkin naskiĝis la 2-an de decembro 1939 en Truro en Cornwall, la iam kelta sudokcidenta parto de Anglio (pri ĝi legu la ĉi-libran kontribuajon de Kimura). Li studis anglan filologion en la Universitato de Kembriĝo (Cambridge, Anglio) kaj akiris diplomon en 1962. Samjare stipendio ebligis al li postdiplomajn studojn en Usono, nome en la prestiĝa Universitato Harvard (Cambridge, Massachusetts). Li frue malkovris sian amon al la brita renesanca literaturo. Tio en Harvard gvidis lin al doktoriĝo pri la ĉefverko de Edmund Spenser (1552-1599), *The Faerie Queene* (La fe-reĝino). Nun li estas konsiderata unu el la ĉefaj specialistoj pri Spenser, kiel montras interalie lia estraraneco en la “Renaissance Society of America” kaj membreco en la redaktaj komitatoj de la eldonaĵoj *Spenser Studies* kaj *Medieval and Renaissance Literary Studies*. En 1983/84 li estis prezidanto de “International Spenser Society”. En sia kontribuajo al tiu ĉi libro Baldur Ragnarsson atentigas, ke Tonkin multe okupis sin ankaŭ, precipe en la lastaj jaroj, pri William Shakespeare.

Post la doktoriĝo Tonkin estis unue docento, poste profesoro pri angla literaturo ĉe la Universitato de Pensilvanio, Filadelfio, kie li ankaŭ je diversaj stadioj rolis kiel asista vicprezidanto pri subdiplomaj studoj (kun respondeco pri reformo de la bakalaŭraj stud-programoj de la universitato), kiel estro de la Kolegio Stouffer ĉe la universitato, kunordiganto de internaciaj programoj, kaj direktoro de unuajaraj studoj en la angla. De 1983 ĝis 1988 li estis prezidanto (rektoro) de la Kolegio Potsdam, apartenanta al la Ŝtata Universitato de Novjorko.

En 1989 li sekvis inviton iĝi prezidanto de la Universitato de Hartford (Hartford estas la ĉefurbo de la usona ŝtato Connecticut). En tiu funkcio li sukcesis altigi la intelektan kaj sciencan reputacion de la universitato. Ekzemple, li organizis la aliĝon de plia kolegio al la universitato, fondis novan kolezion por dumviva klerigado, formis novajn ligojn kun la urbaj instancoj de Hartford (inkluzive stipendian programon), intensigis la internaciajn kontaktojn de la universitato kaj signife kreskigis ĝian kapitalon.

Post sia retiriĝo de la prezida ofico en 1998 li plu instruadas en Hartford kiel “University Professor of the Humanities”, la plej alta profesora rango atingebla en Usono. Li lekcias pri Shakespeare por la angla kaj la teatra fakoj de la universitato, kaj pri la rilatoj inter lingvo kaj socio por la fako pri fremdaj lingvoj. En 1999 prof. Tonkin ricevis honoran doktorecon de la Universitato de Hartford.

Humphrey Tonkin prelegis en multaj landoj pri literaturo, internaciaj studoj, lingvo-politiko, Esperanto kaj aliaj temoj. En 1975/76 li pasigis unujaran esplor-restadon en la Universitato de Oksfordo, Anglio. Li estis gastprofesoro pri angla kaj kompara literaturoj en la Universitato Columbia, Novjorko (1980-1981) kaj en la Universitato Yale, New Haven (1998-1999).

Necesas konstati, ke Tonkin ne nur estas elstara literatursciencisto, sed ĉiam forte interesiĝis pri lingvistiko. Tion montras liaj socilingvistikaj, interlingvistikaj kaj esperantologiaj aktivadoj kaj verkoj, sed ankaŭ lia membreco en la estraro de la Centro pri Aplika Lingvistiko en Vaŝintono kaj en la redaktaj komitatoj de la revuo *Language International* (1990-1996) kaj la libroserio *Impact: Studies in Language and Society* (1996-1999). De 1979 ĝis 1983 li estis redaktoro de *International Education Review*.

Inter liaj anglalingvaj verkoj troviĝas libroj pri la poezio de Edmund Spenser kaj granda nombro da sciencaj artikoloj. Kune kun sia posta edzino Jane Edwards li verkis libron pri internacia edukado (*The World in the Curriculum*, 1981). Li krome redaktis plurajn kolektojn de artikoloj kaj konferencaj aktoj, laste *Language in the 21st Century* (kun Timothy Reagan, 2003). En la fino de tiu ĉi volumo troviĝas plena listo de la verkoj de Tonkin.

Ne estas surprize, ke en la universitata aktivado de Humphrey Tonkin ĉiam tre gravas la internacia perspektivo. Specialan atenton li donis al la internacia interŝanĝo de studentoj kaj profesoroj. Lige kun tio li estis estrarano de la Kanada Komisiono Fulbright (1998-2003), de la “American Forum for Global Education” (1998-2003) kaj de la programo “World Learning”, kiu celas frue eduki al internacieca pensmaniero (1998-2007). Li prezidis la Konsilion por Internacia Interŝanĝo de Universitatoj (CIES, 1988-1994), kiu administras la Programon Fulbright por la internacia interŝanĝo de profesoroj. Li daŭre estas ankaŭ estrarano de la “International Partnership for Service-Learning and Leadership”, kiu subtenas la kunligon de universitataj studoj kaj socia servado (pri tio li kunverkis kaj redaktis la libron *Service-Learning Across Cultures: Promise and Achievement*, 2004).

Sed li agadis ne nur laŭ internaciaj dimensioj. Kvazaŭ por subteni la principon, ke en epoko de tutmondiĝo gravas ne perdi la ankriĝon en loka kadro, prof. Tonkin prizorgas ankaŭ sian ĉirkaŭaĵon. En Potsdam li kunfondis du lokajn organizaĵojn pri ekonomia evoluigo. Li estas konsiliano de la Usona Lernejo por Surduloj, de la Hartforda Hospitalo kaj de la urba biblioteko. Antaŭe li estis estrarano de la Simfonia Orkestro de Hartford, la regiona konsilio pri belarto kaj la regiona Konsilio pri Mondaj Aferoj (World Affairs Council).

Jam en 1970 Humphrey Tonkin ricevis la Lindback-premion pro elstara lekcio. Inter la diversaj aliaj honorigoj, kiujn li ricevis, estas premioj pro liaj meritoj pri la urbo Hartford, lia laboro por homaj rajtoj, kaj lia agado pri dumviva edukado. La usona asocio de internaciaj edukistoj (NAFSA) donis al li en 2006 la Premion Cassandra Pyle.

Humphrey Tonkin havas du ŝtatanecojn, la britan kaj la usonan.

Li estas samtempe “mondano”, kiel montras lia esperantisteco. Li lernis la lingvon kiel 15-jara gimnaziano. Sekvinte korespondan kurson de Brita Esperanto-Asocio (BEA), li metis anonceton en *Heroldo de Esperanto*. Preskaŭ kvar jardekojn poste li memoris: “Kiel frenezulo, mi komencis korespondi kun ĉiuj ... kvindek reagintoj! Kaj efektive mi tiel lernis pli ol ĉe kursoj.” (Intervjuo, *Kontakto*, 1993, n-ro 137/138, p. 2) La unuajn paŝojn en “Esperantujo” li faris antaŭ kaj paralele al sia studado. Jam frue montriĝis lia organiza talento.

Studante en Kembriĝo, li iniciatis la fondon de junulara sekcio de Brita Esperanto-Asocio, la Junularo Esperantista Brita (1960). Li krome organizis la 17-an TEJO-kongreson en Wokingham; tie li eniris la estraron de TEJO (1961). Pri tiu frua periodo vive rakontas la ĉi-libraj kontribuajoj de Marjorie Boulton kaj Diccon Masterman, same, ankaŭ pri la posta kariera kaj movada evoluo, la jam menciita intervjuo de Mark Fettes kun Tonkin.

De 1969 ĝis 1971 Tonkin estis prezidanto de TEJO. En tiuj jaroj li instigis la junularan Esperanto-movadon malfermi sin al la ĉirkaŭa socio kaj forlasi tro malvaste komprenatan neŭtralecon. Tion ekzemple atestas la Deklaracio de Tyresö, pri kiu en tiu ĉi libro memorigas la kontribuajoj de Tomas Jansson, Ulla Luin kaj Ivo Osibov. Post dekjara estraraneco en TEJO li decidis retiriĝi, ankaŭ por havi pli da tempo por siaj universitataj taskoj.

Sed jam en 1974, responde al insista petado, li konsentis esti kandidato por la gvida posteno en UEA. Tio okazis en komplika situacio. Ne eblis trovi interkonsenton kun la ĝistiamia prezidanto, Ivo Lapenna, kiu en oktobro 1973 proponis al Humphrey Tonkin eniri la estraron kiel ĝenerala sekretario. Lapenna estis homo, kiun Tonkin admiris kaj kiu estis lia ĉefa modelo kiel movada gvidanto. Li multon lernis de Lapenna – el lia profunda kono de la Esperanto-movado kaj lia maniero prezenti la lingvon al la ekstera mondo. Tamen en la rilatoj inter Lapenna kaj multaj aktivuloj amasiĝis problemoj kaj kontraŭdiroj. Fine Lapenna ekŝiĝis el ĉiuj funkcioj de UEA. Tonkin, ankoraŭ ne 35-jara, iĝis prezidanto. Lian prezidantecon akompanis fortaj emocioj sekve de la foriro de Lapenna, sed Tonkin suverene demonstris, ke li preferas persiste labori por la bono de UEA kaj ĝiaj membroj.

La unua, sesjara prezidado de Humphrey Tonkin estas memorata unuavice pro siaj efektivaj atingoj: la akcepto de nova statuto de UEA, la intensigo de la kontaktoj kun UN kaj Unesko (kio rezultigis plialtigon de la nivelo de konsultaj rilatoj kaj rezolucion de Unesko apogon al la laboro de UEA), kaj la restabiligo de la Asocio post malfacila organiza periodo. Kreiĝis, en la formo de la Societo Zamenhof, membrokategorio por mecenatoj, kaj en 1975 la Komitato unuanime akceptis Financan Programon de la Esperanto-Movado. Kiel rekonas Grégoire Maertens en tiu ĉi libro, la literatursciencisto Tonkin ĉi-rilate pruvis, ke li estas samtempe “bona manaĝero”. Prezidanto Tonkin povis rapide silentigi la plej multajn dubantojn, ankaŭ pro sia toleremo kaj sia preteco aŭskulti la argumentojn de aliaj. Estas karakterizaĵo lia, ke li lerte scias disdoni taskojn kaj samtempe ĉiam kuraĝigas al ties plenumo, ne ŝparante helpon kaj konsilon.

Stimulan efikon havis lia senĉese rimarkebla agemo. Tre malofte li permesis al si aludon al la grandaj personaj streĉoj, kiujn postulas la pormovada laboro. Taglibran raporton pri la 67-a UK en Antverpeno (1982) li titolis “Ĉu ni mistraktas niajn gvidantojn?” Kun nur duona ironio li demandis: “Ĉu do okazis en Antverpeno plia pruvo pri la vivkapablo de Esperanto aŭ plia provo de la eltenkapablo de la funkciuloj?” (*Heroldo*, 1982, n-roj 1705 kaj 1706)

En 1980 finiĝis la du unuaj deĵorperiodoj de Tonkin kiel prezidanto. Li mem nomis sian prezidantecon “transira periodo”, sed en tio li malpravis, ĉar efektive ĝi estis mejloŝtona: li repacigis la movadon kaj multe helpis ŝanĝi ĝian etoson. Senpatose li komunikis, ke li ĉesas esti prezidanto por resti kaj pluaktivi en UEA (kiel “simpla” estrarano) kaj la movado. En 1986 li estis persvadita refariĝi prezidanto, tiel ke la agado de UEA pro la centjara jubileo de Esperanto povis profiti de liaj impulsoj kaj aŭtoritato.

Humphrey Tonkin ĉiam montris, ke li bone komprenas la eksteran mondon, precipe kiam temas pri la partneroj de la Esperanto-movado. Dum multaj jaroj, ekde kiam la 19-jarulo vizitis la Varsovian Kongreson en 1959, lia atento koncentriĝis al la rilatoj inter okcidenta kaj orienta Eŭropo. Kiel prezidanto de TEJO kaj de UEA li ofte devis fronti defiojn, kiujn estigis la Malvarma Milito kaj la politik-ideologia divido de la mondo. Necesis zorgi, ke la landaj asocioj de malsamaj blokoj restu kune en la kadro de la neŭtrala UEA. Sian scion

pri la mondo la juna prezidanto larĝigis per multaj vojaĝoj: li vizitis Iranon (antaŭ la islama revolucio), Baraton, Sovetunion (vidu la kontribuojn de Mikaelo Bronŝtejn), Japanion kaj aliajn landojn. En 1978 li iris al Rumanio kun la celo mildigi la negativan sintenon de ties aŭtoritatoj al la Esperanto-movado. Lia dua prezida periodo finiĝis tuj antaŭ la grandaj ŝanĝoj en Eŭropo de 1989/90: tiam ĉesis epoko, en kiu “neŭtraleco ofte egalas al sukcesa klopodo eviti ofendi la du flankojn” (Tonkin en *Esperanto*, 1992, p. 147), ĉu okcidentan aŭ orientan Eŭropon. UEA poste povis turni pli da atento ankaŭ al ekstereŭropaj regionoj. Kiam John Wells transprenis la gvidon en 1989, li povis daŭrigi sur la tonkina vojo, kunhelpante ke UEA forlasu la troan fiksiĝon al Eŭropo kaj pli forte enplektu ankaŭ la kapablojn kaj spertojn de organizaĵoj kaj individuoj en Azio kaj Latina Ameriko.

La ekŝiĝo en 1989 liberigis por Tonkin rezervojn, kiujn li povis disponigi al aliaj kampoj de Esperanta agado. Jam dum la unua periodo de sia prezidanteco kaj precipe dum la naŭdekaj jaroj li intense zorgis pri la “scienca akompano” de la Esperanto-movado. Ekzemple, li montris, ke ne simple ekzistas “la monda lingvo-problemo”, sed tuta aro da mondaj lingvaj problemoj, en kies kadron oni devas meti la rolon de Esperanto kaj interpreti ĝin. Sekve, ni parolas ekde de la 80-aj jaroj pri la “Centro de Esploro kaj Dokumentado pri Mondaj Lingvaj Problemoj” – temas pri CED, kiun Tonkin gvidas ekde 1974 seninterrompe. Grandan atenton li dediĉis kaj daŭre dediĉas al pluevoluigo de la revuo *Lingvaj Problemoj kaj Lingvo-Planado* (LPLP), kiu en monda skalo fariĝis unu el la ĉefaj lingvopolitikaj fakrevuoj; li ĉefredaktas ĝin kune kun Probal Dasgupta (vidu pri LPLP la kontribuon de Frank Nuessel en tiu ĉi libro). Li krome kunfondis kaj prezidas Esperantic Studies Foundation (ESF), kiu subvencias esplorojn pri internaciaj lingvaj demandoj. Li ankaŭ estas redaktoro de la libroserio *Studies in World Language Problems*. Lia aŭtoritato, akirita en lia profesia vivo, ofte estas grava kaj utila, kiam necesas prezenti Esperanton antaŭ skeptikaj fakuloj.

Por kompletigi la spektron, necesas aldoni multon. Humphrey Tonkin kreis, jam en 1974, la serion de *Esperanto-Dokumentoj*. Li redaktis kaj tradukis en la anglan la librojn de Pierre Janton, *Esperanto: Language, Literature and Community* (1993), kaj de Tivadar Soros, *Maskerado* (2000, tradukitan ankaŭ en la rusan, hungaran, turkan kaj germanan). De tiu ĉi sama libro li redaktis la Esperantan reeldonon (2001). Li esperantigis, plej proksime al sia speciala fako, *Henriko Kvina* (2003) kaj *La Vintra Fabelo* (2006) de Shakespeare. Grandan atenton trovis lia plej lasta libro en Esperanto: *Lingvo kaj popolo: Aktualaj problemoj de la Esperanto-movado* (2006). Li estas bibliografo por la usona Modern Language Association (MLA) kaj ĉefrespondekas pri ties registrado de novaj eldonaĵoj pri Esperanto kaj interlingvistiko. Tonkin ekde 1983 estas ankaŭ membro de la Akademio de Esperanto.

UEA sciis aprezi la elstaran kontribuon de Humphrey Tonkin. Tial en 1995 li estis invitita iĝi membro en la Honora Patrona Komitato (HPK), kuniganta eminentajn personojn el literaturo, scienco kaj politiko, homojn kiuj simpatias al la celoj de la Esperanto-movado. Tonkin do enviciĝis inter la anoj de HPK, kiuj, laŭ la juĝo de UEA, estas elstaraj en sia fako, sed de kiuj ĝi ne atendas aktivan rolon en la Esperanto-movado. Tio substrekas la rekonon, kiun ĝuas Tonkin kaj en kaj ekster la movado.

Tamen, kiam necese, Humphrey Tonkin denove estis preta doni gravan kontribuon al UEA. Simile kiel en 1986, kiam la eksa prezidanto konsentis resti nura estrarano, li en 2001, jam membro de HPK, denove flankenŝovis hierarkiajn konsiderojn. Li, nome, deklaris sian pretecon ankoraŭfoje eniri la estraron de UEA kiel vicprezidanto. Dum tri jaroj li helpis venki krizon, en kiu la asocio troviĝis pro malakordo inter estraranoj kaj oficistoj de la CO. La krizo estas venkita, sed Tonkin restas je dispono. Li esence kontribuis al la modernigo de la Universalaj Kongresoj kaj malavare donas kritikojn kaj proponojn por adapti UEA al la rapide ŝanĝiĝantaj kondiĉoj de la elektronika epoko sub la influoj de la tutmondiĝo. Kiom aktiva estas lia partopreno, povas bone observi kongresanoj: en preskaŭ ĉiu UK Humphrey

Tonkin tre videble rolas – kiel reĝisoro de la diskutoj pri la kongresa temo, kiel organizanto de la Kleriga Lundo, kiel prezidanto de la komisiono pri la Belartaj Konkursoj, kiel preleganto en IKU kaj, tre populare, kiel gvidanto de aŭkcio. La granda mobiliza kapablo de Tonkin evidentiĝas eble plej okulfrappe per liaj kongresaj paroladoj, sed efektive samgrade per liaj intervenoj en kunsidoj, argumentoj en konversacioj kaj apenaŭ nombreblaj artikoloj.

En festlibroj oni kutime aprezas la vivoverkon de la honorato; kolegoj kaj amikoj prezentas tekstojn, kiuj rilatas al kiel eble plej multaj fakoj de lia intereso. La multflankeco de la jubileulo Humphrey Tonkin ne permesas atingon de tiu celo. Tiu ĉi libro plejparte kunigas tekstojn, kiuj rilatas al la aktivado de Tonkin kiel esperantisto kaj fakulo pri lingvopolitiko. Ĉiuj kontribuoj estas verkitaj en Esperanto. La aŭtoroj estas homoj, kiuj akompanis Tonkin kiel kolegoj kaj kunagantoj aŭ kiuj minimume dividas kun li la interesigon pri difinita fako. Sed ili kune eble donas ideon pri la amplekso de la laboro de Tonkin. Ni kredas, ke pluraj kontribuajoj traktantaj la lingvon kaj movadon tute akorde kun lia ĉiama zorgo bone instruas pri la interligiteco de teorio kaj praktiko. Aliaj estas pri temoj, kiuj transiras tiun de Esperanto kaj la lingva problemo, sed rilatas al la intereskampoj de Tonkin. Estas reprezentita impresa vario de fakuloj, kiujn unuigas la deziro utiligi Esperanton. Tiel demonstriĝas, kiom eblas atingi per Esperanto en diversaj fakoj. Ni esperas, ke Humphrey Tonkin ĝojos konstati la atingojn en fako, kiu ĉiam estis al li aparte kara: la esperantologio.

Ni invitis ankaŭ “neakademian” kontribuojn. Enestas aro da artikoloj – memoroj, eĉ anekdotoj – kiuj ĵetas iom da lumo sur la homon Humphrey Tonkin. Ili certe ne sufiĉas por evidenti la plenan konturon de la persono, kiun deziras omaĝi la cento da kontribuoj de homoj diversmaniere ligitaj al li. Ankoraŭ mankas resuma traktado de lia pli ol kvindekjara sindediĉo al la Esperanto-movado. Sed jam eblas elstarigi, kion ni konsideras liaj ĉefaj karakterizaĵoj. Esencan rolon sendube ludas lia nekredebla labor-energio. Kiam li estis prezidanto, liaj estraraj kolegoj kaj la laborantoj en la CO rapide komencis kutimiĝi al liaj flavaj notkajeraĵoj folioj. Skribante per nelonga grafitkrajono tenata maldekstramane, li plenigis tiujn foliojn per tekstoj, dum li vojaĝis trajne aŭ atendis en flughavenoj. Nun li verŝajne ĉie trenas sian komputilon, sed pli frue la (belan) manskribon de Tonkin devis retajpi la oficistoj en Roterdamo ĉu por la estraro, komitato, iu komisiono aŭ por la revuo *Esperanto*. Iom pri la amplekso kaj vario de la plenumataj laboroj Tonkin malkaŝas en la ĉi-libre publikigita intervjuo, sed al la mira demando de Mark Fettes, kiamaniere li sukcesas fari tion, li reagas elturniĝe.

Humphrey Tonkin demonstris, ke li estas grandioza laboranto, kaj li donis al la movado lecionon kiel gvidi kun aŭtoritato, sed sen distanc-krea stilo. Li evidente ŝatas dialogon kaj egalrangan kunagadon. Ni jam menciis la senprecedencan agon de 1980, kiam li, la antaŭa prezidanto, konsentis pluofici en la estraro kiel nura ano (ekde 1983 kiel vic-prezidanto). Tiu decido substrekas, kiom Tonkin, kies kongresaj paroladoj ofte komenciĝis per “Karaj gekolegoj”, vere sentis sin ligita al la principo de kolegeco. Lia kapablo ne nur labor(eg)i, sed ankaŭ laborigi aliajn, en kolektivo, aŭ almenaŭ persiste instigi al laboro, eĉ se ofte sen tuja sukceso, konsistigas tion, kion ni elektis kiel titolon por tiu ĉi libro: “La arto labori kune”.

La redaktoroj komencis sian laboron en somero 2008. Ni dissendis invitleterojn al granda nombro da personoj, kiujn ni laŭ diversaj kriterioj juĝis esti proksimaj al Humphrey Tonkin. Feliĉe ni povis parte bazi nin sur pli fruaj preparlaboroj faritaj de Mark Fettes. La eĉo je nia invito estis tre bona. Kelkaj kun bedaŭro malakceptis, ĉefe pro aliaj urĝaj devoj, sed ili uzis la okazon por certigi la redaktorojn pri sia ŝato de la honorota homo. Verŝajne ni ne sukcesis inviti ĉiujn amikojn kaj kolegojn de Humphrey Tonkin, kiuj meritis kaj pretus partopreni en la festlibro. Ni bedaŭras tion, sed ankaŭ la amplekso de la libro metas difinitajn limojn.

Ni petis ĉiujn aŭtorojn provizi siajn tekstojn per la kutimaj indikoj pri uzitaj fontoj kaj per fina bibliografio. Ni sendis al ili “gvidliniojn”, per kiuj ni volis orienti la kontribuantojn, sed ankaŭ faciligi nian propran laboron. Ni klopodis redakti kiom eble unuece, sed konscias, ke ne eblis plene atingi tiun celon, ĉar aŭtoroj kaj redaktoroj havas siajn preferojn kaj okaze insistas pri ili. Ni foje ete, foje forte redaktis la ricevitajn tekstojn, pri kies fina formo tamen decidis la respektiva aŭtoro. Laŭ nia peto la aŭtoroj kontrolis la interretajn fontojn lastfoje en oktobro 2009.

La redaktitajn tekstojn skrupule kontrolis Robert Moerbeek, kaj pri la enpaĝigo kaj prespretigo kompetente zorgis Roy McCoy. Al ili ambaŭ ni esprimas dankon. Ni dankas ankaŭ al Osmo Buller, kiu dekomence kuraĝigis la redaktorojn kaj daŭre subtenis ilian laboron per siaj konsiloj.

La kontribuaĵoj al tiu ĉi libro estas ordigitaj laŭ naŭ temaroj. Kelkaj legantoj eble fojfoje preferus, ke difinita artikolo apartenu al alia temo-kategorio. Sed supozeble ĉiuj estos kontentaj vidi, ke en pluraj kontribuaĵoj la redaktoroj piednote montras aŭ resendas al la trakto de la sama aŭ de simila temo en alia artikolo. Por ŝpari spacon fotoj estas metitaj ne sur apartaj paĝoj, sed dise tra la libro. Ili kutime ne rekte rilatas al la eseoj, ĉe kies finoj ili aperas.

Ni devis rezigni pri *tabula gratulatoria*, ĉar tia aparta listo de gratulantoj simple iĝus tro ampleksa. Ĝin anstataŭu la vortoj de Ludoviko K. Zaleski-Zamenhof presitaj sur tiu ĉi paĝo. Al ili sendube aliĝas la aŭtoroj.

Ni transdonas la libron al la festanta Humphrey Tonkin – kun danko, sed ankaŭ kun la konscio, ke tiu ĉi volumo ne sufiĉas por esprimi nian dankon al li pro ĉio, kion li donis al nia lingvo, movado kaj komunumo.

Berlin/Bonn, 2.12.2009

DETLEV BLANKE
ULRICH LINS

Omaĝon al vi, Humphrey, kara amiko mia: sepdekjarulo daŭre kaj senĉese juna, same mense kiel korpe. Mi diras amiko, ĉar mi fieras konsideri min la amiko de elstara eminentulo de la Esperanto-movado. Ĉu Prezidanto, ĉu Prezidinto de nia Universala Asocio, vi ĉiam restadas senkompara aŭtoritatulo, same pri organizado, pri gvidado, kiel pri la lingvo mem, estante renoma sciencisto, universitata profesoro, verkisto kaj tradukisto.

En Pollando, la lando de mia infaneco, oni kutimas, festante naskiĝ-datrevenon, kanti “*sto lat, sto lat*”. Tiuj kantvortoj signifas bondeziron por centjara vivo. Vivu do almenaŭ cent jarojn, Humphrey kara, kaj restu eterne vivanta en la koroj de generacioj estontaj!

LUDOVIKO K. ZALESKI-ZAMENHOF